

N A Š D A L J N I B L I Ž N J I S V E T

Enri Féraud

PESMI MOJEMU JEZIKU

Sèrgiju Arneodu

Tebi kriku ko se utrga mrzla burja
tebi mraku ko hrume nevihte
tebi lepemu ko se odeneš v blesk snega
tebi zelenečemu cvetočemu ko lastovko sprejemaš

tebi, ki si ko jaz, ponosen na Provanso
tebi, ki si ko jaz, zaznal na zvezdnem nebu
upajoči klic mladine

Tebi, prijatelj, posvečam te pesmi
odsev svoje duše
neizmerno hrepenenje
zajeto v pesmi mojemu jeziku
in vso ljubezen do ljudi na zemlji

Coumboscuro, na prvo nedeljo v septembru

*

Iz prvega dela: *Ne maramo umreti*

Sanjarim
o zanosu stare vode
z odsevi mostov in gradov

Sanjarim
o zvezdni poti
na nebu

neizmerno sinjem
brez konca

Sanjarim
o glasovih
pesmi

z vsem ognjem mladega srca

Vendar
nemim

Polagoma
se spuščam
v molk
v konec pesmi
jezika
mojega jezika

*

Janu Calendauu Vianésu

Najgloblje v meni
se taji omamni vonj
planjav in host moje dežele
To je vonj mojega telesa
kakor se v objemu spajata vonja ljubimcev
Na grebenu griča
pod sijočimi žarki vzhajajočega sonca
brsti življenje še uspavano
v nočnem miru
V meni odmevajo vroče besede ljubimca
bistre ko studenec
strastne ko silovit piš
tople kakor zlata koža zrelega sadu
To je godba mojega jezika
slišim jo v pesmi morja
v jeziku listja ko dih očarane sapice
v tožbi delavnega kraja

*

Moj jezik
vsak čas boš spomin na davne čase
mogočni mojster Francije te boža da te bolj duši
ker mu mečeš senco na čast in slavo
Spomin izpiraš dečku iz zavesti
ti potepuh
doma na gmajnah kjer se opajata s svobodo ruševci in
divji šipek
pod neizmernostjo neba in pod kraljevsko streho zvezd
da se prikrije dostojanstvo siromaka v cunjah

Moj jezik
varuh sadovnjakov mojih dedov
bogatiš me

z žilavostjo gradna
z voljo do življenja oljke
s ponosnostjo ciprese

Iz gradna črpam moč za tvojo brambo
Oljka me navdaja z zmeraj novim upanjem
Cipresa daje mi vso plemenitost
s katero povzdigujem tvojo dostojanstvenost

*

Lissandru in Eriju

Moj sin jezika ki ga govorim doma
na ulici nikoli ne zaslišiš
Moj sin jezika ki ga govorim v Aupihu
in v Luberounu
nisi nikoli slišal v šoli
Moj sin jezika ki ga govorim ob Rodanu
pod skalno kupolo
nikoli ne zaslišiš med vrstniki
Moj sin jezika ki mi vre iz ust
ko te pokličem po imenu
nihče na svetu danes več ne govori

Moj sin včasih premišljuješ
kako da jezik mojega očeta
je tuji jezik
Pred sprašujočimi pogledi
čutim na plečih
težo zgodovine
ki veže jezik v molk

Moj jezik moj sin
je crauski kamen
ki izvira od naših dedov
To je stara domačija ljudstva
odprta vsem prekletstvom
To je podrta hiša
v rebri
kjer zadnje trohice življenja krade bršljan

V tem jeziku moj sin
gori srce mi v ognju
ki ne ugasne

*

Molk
 in obroč tesnobe
 in obroč tesnobe
 streha hiše ki se podira
 streha hiše ki se podira
 drevo je mrtvo
 besede več ne pridejo na jezik
 drevo je mrtvo
 besede več ne pridejo na jezik
 robida pleza čez ovčarsko leso
 robida pleza čez ovčarsko leso
 bršljan spreminja dneve v kamen
 pod cestnim prahom
 odsotnost bivanja
 vse mrtvo
 ne sapice da pripihlja spomin
 streha hiše ki se je podrla
 streha hiše ki se je podrla
 obroč tesnobe
 obroč tesnobe
 v molku
 tiho poje kaplja
 *
 O živem toku
 morja okopanega v soncu
 o vsem kar pričakuješ
 bi moral govoriti
 bi moral ti povedati
 da tu živijo veseljaki
 tu ribiči imajo polne koše
 tu v roke segamo v prijateljstvu
 bi moral ti povedati
 kako dekleta ti z lepoto
 vznemirjajo telo
 in hodijo na ples srečne v plesu

in obroč tesnobe
 in obroč tesnobe
 streha hiše ki se podira
 streha hiše ki se podira
 drevo je mrtvo
 besede več ne pridejo na jezik
 drevo je mrtvo
 besede več ne pridejo na jezik
 robida pleza čez ovčarsko leso
 robida pleza čez ovčarsko leso
 bršljan spreminja dneve v kamen
 pod cestnim prahom
 odsotnost bivanja
 vse mrtvo
 ne sapice da pripihlja spomin
 streha hiše ki se je podrla
 streha hiše ki se je podrla
 obroč tesnobe
 obroč tesnobe
 v molku
 tiho poje kaplja
 *
 O živem toku
 morja okopanega v soncu
 o vsem kar pričakuješ
 bi moral govoriti
 bi moral ti povedati
 da tu živijo veseljaki
 tu ribiči imajo polne koše
 tu v roke segamo v prijateljstvu
 bi moral ti povedati
 kako dekleta ti z lepoto
 vznemirjajo telo
 in hodijo na ples srečne v plesu

bi moral ti povedati
 da v mojem jeziku
 fantje pojejo
 da včeraj bo jutri
 da vrt cvete
 vse leto
 moral bi ti praviti
 zgodbe in povesti
 ki fantje o njih sanjajo
 pred spanjem
 o ljubezni do svobode
 radoživih ljudi
 moral bi bil govoriti
 rad bi ti bil pravil
 Če bi bila, kar nisva

*

Laurènço

Punčka moja
 ko se mladost poslavlja
 in se bliža čas pregleda kaj sem počel v življenju
 ko tvoj život že sluti upanje za bližnji sad
 punčka moja naj odstrem ti dušo naše dežele

Naša dežela, tvoja dežela, odprta v šir je na svobodno morje
 ki v smehu boža pesek in dolbe jame v skale
 tvoja dežela je odprta dlan k našim bratom vse do ponosne Nice
 k sanjavim Mavrom in k dobrodušni Duransi
 k ukročni Roni kjer se ziblje barka
 k tihi Kamargi in pojoči Santo Baumi
 tvoja dežela je odprta dlan k vsem našim bratom Languedoca
 tvoja dežela se vzpenja do neba da pije čisti zrak vrhov

Tvoja dežela
 je jezik molka
 pripet na bitje našega srca
 jezik joka
 naših pesnikov
 jezik ki hoče živeti
 in klicati našo svobodo
 jezik ki ostaja v gmajnah
 in ne sme biti imenovan

Tvoja dežela
 je vonj borovja
 in skopih terebint
 javor ki pije sonce
 in krije vodam tek
 trnje košeniljke
 in bodičevja
 ki z revščino zlati jim cape

Punčka moja
 če imaš prijatelje
 tu v našem kraju
 jim povej
 da sredi grap
 kjer je življenje
 dejal bi nemogoče
 sred drč in grušča
 so korenine
 naših brstov
 ruševja
 ki ga ne izrujejo
 plazovi in neurja

Punčka moja
 reci jim
 naj kakor ruše
 nikoli ne izgubijo upanja
 da znova se zarase hosta
 v strmem boku golovca

Punčka moja
 razgrni jim
 bit naše dežele

*

Dežela krvi
 Dežela zlata
 odprta v šir
 v molk, v mir

Večerno sonce
 okopava drevje
 prošnja
 vstaja iz planjave

ob tej uri kamen
šepeta skrivnosti dedov

Verjamem
v življenje v zrnu
v ljubezen ki spaja pare
v samozavest v očeh svojega fanta

vzdignil bom leso
napasel čredo
odprl vrata luči

Dežela krvi
Dežela zlata
odprta v šir
v molk, v mir

*

[Savica]

Me bukve
v hosti ob Savici
v naše ljubje
fantje
režejo imena svojih ljubic

Ob viru izvira
se zrak in voda
spletata
v čipke vezeta
iskrita v luči veselih upov
V bobneči pesmi padajoče vode
ljubezen
kleše bleske
v gladko skalno steno

Na vsako zvezo čipka
iskreč se diadem
tisoč mavričnih draguljev
veže presojno vez zaljubljenecv

Me bukve
v hosti ob Savici
v naše ljubje
fantje
režejo imena svojih ljubic

Spodaj
v tolmunu
sredi pen
sejalk demantne megle
v krogu pleše trušč
vriska od navdušenja
prestreza zveze parčkov
vrezane ob viru izvira
Potem jih vroče kakor mati
stisne v objem
ob začetku življenja
vsakemu usmeri venček
Polagoma mineva čas
Umirja se razburkano iskenje
valov je le še trepetanje
svetlobe ki ugaša
Potem
v zadnjem vzdrgetu
trušč vezi raztrga
v derečino
ki se vrže
v gorsko deber

Me bukve
v hosti ob Savici
Ko se svet
pokrije s snegom
ko je golo drevje
kakor mrtvo
ko molk
reže cviljenje severa
se v našem ljubju
počasi brišejo
imena nekdanjih ljubezni
Ko vetrnica
zavete med suhim listjem
ko se veje oblečejo
v brstje in zelenje
ko se v hosti oglasi
zaljubljena pesem ptic
se odenemo
v novo ljubje
da lahko
fantje
vanj režejo
imena svojih ljubic

Pravijo
 da je pri izviru Savice
 s krstom z vodo
 Bogomila sklenila večno
 ljubezen
 Sam
 imam pred sabo
 gorsko brezno, kjer izginjajo
 vezi pozabljenih ljubezni
 imena na pol izbrisana
 na ljubju

Nad valom ki nese venček najine ljubezni
 je roka prepletena z roko moje ljubice

Sanjam o zvestih ljubeznih ki se podaljšujejo
 v onstranstvo
 V hosti ob Savici
 na ljubju bukev
 fantje
 vrezujejo imena svojih ljubic

BESEDA O AVTORJU

Enri Féraud je eden sodobnih provansalskih pesnikov. Rojen je bil leta 1936 in je po poklicu zastopnik tovarn gradbenega materiala, pri provansalskem gibanju pa je tajnik Provansalske zveze (l'Union Prouvençalo) in podpredsednik Provansalske prihodnosti (l'Astrado Prouvençalo), provansalske literarne organizacije, ki izdaja tudi svojo revijo. V mednarodnem odboru Astrade zastopa Slovenijo Aleš Berger.

Pred enim letom mi je Boris Pahor poslal Féraudovo pesem o Savici z namigom, naj jo prevedem v slovenščino in objavim. Pozneje sem po njegovem posredovanju navezal pismene stike z avtorjem in še z več drugimi provansalskimi pesniki. Pri tem se mi je odkrilo, kako življenjske, ne le pesniške so povezave med Slovenijo in Provanso, med dvema majhnima narodoma in jezikoma, ki sta ves čas ogrožena sredi jezikov z večjo mednarodno uporabnostjo.

Provansalci in zlasti provansalsko gibanje namreč ves čas skrbijo za dobro povezavo z narodi in jeziki s podobno usodo, tako tudi s Slovenci in slovenščino. To se je posebej izrazito pokazalo pred dvema letoma, ob naši stiski.

Sam naš avtor je septembra 1991 objavil daljši članek o Sloveniji in njenem boju za samostojnost in jo skoz zgodovino primerjal s Provanso: »Slovenija, slovanski narod, najbližji Provansi... Slovenci so se morali ponemčevati, če so hoteli sodelovati v avstrijski državni upravi, se ukvarjati s samostojnimi poklici ali sodelovati v trgovini in industriji, to je natančno isti položaj, kakor ga je imela provansalsčina v primerjavi s francoščino. Vendar so Slovenci izkoristili priložnost, ki se je nam Provansalcem izmuznila. Napoleon je bil ob osvajanju Evrope... naklonjen slovenskemu jeziku in književnosti, tako da je v potrditev tega nastala prva slovenska visoka šola v Ljubljani... Ob istem času se je v Franciji nadaljeval boj na

življenje in smrt vseh nefrancoskih jezikov in kultur... V devetnajstem stoletju se je slovenska književnost, kakor tudi provansalska, vzdignila na raven največjih svetovnih mojstrov. S Prešernom je dobila svojega Mistrala. Slovenci so se uveljavili s Prešernovo epsko pesnitvijo *Krst pri Savici*, kakor so se Provansalci z *Mirejo*, velikim Mistralovim epom.«

Ta pregled je avtor končal z mislijo, »naj se Slovenci, naši alpski bratje na vzhodu, zavedajo, da smo Provansalci z vsem srcem pri njihovem boju za rešitev nacionalne samostojnosti. Najiskreneje si želimo, da bi jih Evropska skupnost sprejela medse, saj je razvoj njihove dežele tako podoben razvoju naše... Mi sami pa si strašno želimo, da bi se med nami znova prebudil duh naše provansalske samostojnosti.«

V pismu z dne 2. maja 1992 mi sporoča, da se mora za odkritje Slovenije zahvaliti »prijateljema Rastu in Tajčki Konic. Rasto Konic iz Ljubljane je arhitekt v Avignonu«, in v pismu z dne 22. decembra 1992, da bo Hugues Jean de Dianoux kmalu končal prevod Prešernovega *Krsta pri Savici* v provansalsčino in da bo delo izšlo leta 1994. »Veriga Alp veže Slovenijo in Provanso; naj sta vzajemno spoštovanje in prijateljstvo, ki ju gojita naša naroda, zgled za Evropo prihodnosti.«

To so seveda tudi naše iskrene želje, saj je med Slovenci mogoče odkriti veliko simpatij do Provansalcev in provansalsčine. Med drugimi sta meni Provansa in provansalsčina ljubi tako rekoč vse življenje, najbolj pa sem se jima približal pred desetimi leti, ko sem prevajal Mistralovo *Mirejo* (izšla 1985 v Nobelovcih) in pisal k nji komentar. V tistih krajih sem se počutil kakor doma, saj so me po marsičem zemljepisno, pa tudi po krajevnih imenih, dediščini starih Rimljanov, živo spominjali na naš Kras in na Primorsko, o provansalsčini pa se mi je sploh zdelo, da je posestrima naše slovensčine v usodi nepriznane dekle ob gosposki in priznani francoščini. Ampak medtem je bilo Sloveniji dano, da je naredila korak v svetovno družino samostojnih držav. Nemara je tudi ob tem za Provansalce zraslo novo upanje.

Zbirka *Pesmi mojemu jeziku* (*Cant pèr ma lengo*) je leta 1984 dobila Mistralovo nagrado in je kmalu pošla, tako da je leta 1991 pri založbi L'Astrado izšla v drugi izdaji (iz te sem prevedel devet pesmi).

Iz vseh pesmi, ki jih tu navajam, zveni na videz otožna sprijaznjenost z usodo jezika, ki bo vsak čas le še spomin na davne čase, v resnici pa divji protest proti krivicam, ki jih mora preživljati jezik, »ki ostaja v gmajnah in ne sme biti imenovan«, saj je uradno poniževan na narečje, zato nima dostopa v šole, češ da pozna samo govorno raven, ne pa tudi tiskane. Od tod tak ogenj in taka zavzetost Provansalcev za tiskano besedo, od tod lokalni tiski, pa tudi revija in založba, od tod pesnikov »upajoči klic mladine«, ki bo vrnila jeziku, kar mu gre, da se bodo elegične žalostinke za umirajočim jezikom spremenile v radostne pesmi o pomladi, »ko znova se zarase hosta v strmem boku golovca« in – kakor slovensčini – tudi provansalsčini v novi Evropi zasijejo milejše zvezde in se odpre prijaznejši prostor, kakor ga ima zdaj kot narečje, jezik nepriznane manjšine.

Pesem *Savica* (pravzaprav je brez naslova) je iz tretjega dela zbirke *Pesmi mojemu jeziku* z notranjim naslovom *Pesnitve za Miquello* (*Pouemo pèr Miquello*). Pesem je očitno nastala ne le z navezavo na zemljepisno slovensko Savico, temveč še bolj na duhovno Prešernovo oporoko in ima obširen komentar z natančnimi zemljepisno-zgodovinskimi in literarnimi podatki o slapu Savici, o Prešernu in njegovi pesnitvi *Krst pri Savici*, »prisposobi boja slovenskega ljudstva za obrambo lastne neodvisnosti. Črtomir je simbol človeka, ki zahteva zase in za druge pravico do

duhovne, umske in politične svobode. Čeprav je konec tragičen, pesnitev ne vliva malodušnosti, nasprotno, s svojimi idejami spodbuja k pogumu, saj je pesnikova svobodoljubnost za bralca neizčrpen vir navdiha in domoljubnosti.»

Avtor govori še naprej o usodi Slovencev in slovenščine in za konec naveže spet primerjavo s Provansalci in provansalsčino, tako da mu je Savica očitno simbol provansalskega boja za samostojnost: »Ko tako primerjamo usodo slovenskega in provansalskega ljudstva, se ne moremo znebiti misli na drugo pripombo v Mistralovi pesnitvi *Calendau* in z njim vred obžalovati, da se Provansa ni z drugimi okcitan-skimi provincami združila v Francijo kot federativno državo. Če bi se bilo to zgodilo, bi bili ohranili provansalske svoboščine in provansalsčina bi bila prav gotovo postala uradni deželni jezik Provanse. Samosvoja zgodovina tega ni dovolila, zato povzemamo Mistralove stihe iz prvega speva *Calendaua*, ki izražajo vse naše upanje:

*Razburkanih stoelej burja,
plazovi katastrof, neurja
mešaje ljudstva meje brišejo zaman.
Domača zemlja, zlata mati,
nikomur od otrok ne krati
pri istih prsih ji sesati:
oliva daje olje, čudež ni neznan.*

*Na veke duša se prerajaj,
ponosno, radoživo rajaj,
rezgeči v hrumu Rone in vetrov ob nji!
Tu kličem dušo host, divjine,
zalivov v soncu sred miline,
najboljšo dušo domovine,
naj v mojih provansalskih stihih zaživi!*

S to željo se Enriju Féraudu in njegovim prijateljem pridružujemo tudi mi in v zavesti, da njihovo upanje ni zaman, navajam iz svoje spremne besede k slovenskemu prevodu Mistralovega epa *Mireja* optimistično misel, zapisano leta 1984: »V Franciji je bilo precej časa vprašanje provansalsčine zelo boleče. Odločujoči so se namreč tako živo zavedali krivice, ki jo delajo jeziku, da so ta vprašanja razglasili za nedotakljive (tabuje), vse francosko jezikovno področje pa razdelili na dve polovici, na tako imenovani langue d'oc na jugu in na tako imenovani langue d'oïl na severu Francije. S tem so bila sicer narečja nekako tiho priznana, seveda le kot del uradne, knjižne francoščine, ne pa kot samostojne jezikovne skupine... Uradno francosko stališče se je v zadnjem času kar precej spremenilo, saj je bilo po enem od podatkov v šestdesetih letih le nekaj sto maturantov v okcitanščini, leta 1974 pa že deset tisoč. To je po svoje zmaga v Evropi na novo porojenega čuta za enakopravnost jezikov in manjšin, saj smo še po drugi svetovni vojni brali, kako je vlada po svojem učitelstvu kaznovala učence, o katerih se je zvedelo, da govorijo patois, kaznovani pa so imeli možnost pomilostitve, če so sami 'zašpicali' druge, ki govorijo provansalsko. Deloma je izboljšanje v francoski jezikovni politiki mogoče pripisati ne samo nujnemu razvoju in izmodritvi v teh vprašanjih, temveč tudi nastopom provansalskih domoljubov,« med katerimi je eden posebno delavnih tudi naš pesnik Enri Féraud.